

Cztery żywioły

Propozycje zmian systemowych
w obszarze ochrony klimatu i środowiska

www.clientearth.pl

---

ogień / klimat

01

ogień / klimat

PRZYJĘCIE PRAWA O OCHRONIE KLIMATU

Polska potrzebuje bezpieczeństwa klimatycznego. Wobec zachodzących zmian, bezpieczeństwo takie zapewni tylko jasna ścieżka odejścia od paliw kopalnych oraz plan, jak zmniejszyć negatywne efekty globalnego ocieplenia w naszym kraju. Szczegóły należy uregulować w ustawie o ochronie klimatu. Projekt takiej ustawy Fundacja ClientEarth Prawnicy dla Ziemi przedstawiła w kwietniu 2023 r.

Nowe prawo zapewni nam bezpieczeństwo energetyczne, dzięki uniezależnieniu Polski od dostaw paliw z zagranicy. Przyniesie też stabilność polityki klimatycznej i prawa na lata, niezależnie od zmian w rządzie. Dzięki własnej polityce klimatycznej Polska zyska silniejszą pozycję negocjacyjną w Brukseli i na innych forach międzynarodowych. Przedsiębiorcom da jasność co do kierunku rozwoju ekonomicznego, przyczyni się do wzrostu konkurencyjności gospodarki oraz pozwoli tworzyć nowe miejsca pracy w jej zielonych sektorach.

PROPONOWANE ZMIANY SYSTEMOWE

Przyjęcie ustawy o ochronie klimatu, której główne założenia to:

- osiągnięcie neutralności klimatycznej najpóźniej do 2050 r.
- obowiązek przeznaczania co najmniej 1% PKB rocznie na ochronę klimatu
- weryfikacja klimatyczna, czyli obowiązek sprawdzania, czy duże inwestycje nie szkodzą klimatowi
- obowiązek tworzenia przez władze lokalne i centralne planów adaptacji do zmiany klimatu, czyli przygotowanie planów walki ze skutkami ekstremalnych zjawisk pogodowych
- powołanie Rady Ochrony Klimatu, której zadaniem będzie obiektywna ocena redukcji emisji gazów cieplarnianych i przygotowania Polski na szkodliwe skutki zmiany klimatu
- przyznanie mieszkańcom Polski prawa do bezpiecznego klimatu oraz prawa do zaskarżenia działań władz, jeśli nie będą one skutecznie walczyć ze zmianą klimatu.

Więcej informacji:

- Dlaczego Polska potrzebuje własnej ustawy o ochronie klimatu ([TUTAJ](#))
- Główne założenia projektu ustawy o ochronie klimatu ClientEarth ([TUTAJ](#))
- Pełna treść projektu ustawy o ochronie klimatu u ([TUTAJ](#))

---

woda

02

woda

SKUTECZNA OCHRONA RZEK I MOKRADEŁ

Dziś tylko 1,1% polskich rzek spełnia kryteria dobrego stanu wyznaczone Ramową dyrektywą wodną (dane GIOŚ). Mamy zaledwie cztery lata na poprawę stanu pozostałych 98,9%. Pilnie należy naprawić system zarządzania rzekami i wodami w Polsce. Zeszłoroczna katastrofa na Odrze pokazała, jak bardzo wadliwy jest to system. Jeśli to nie nastąpi, podobne katastrofy, nie tylko na Odrze, będą się powtarzać.

Rzeki to źródła wody pitnej, miejsca rekreacji i wrażliwe ekosystemy. I tak właśnie należy zacząć je traktować. Rzeki to nie wodne autostrady ani zbiorniki ścieków. Od nich zależy życie i zdrowie milionów ludzi i zwierząt, zwłaszcza wobec coraz częstszych susz i groźby pustynnienia.

PROPONOWANE ZMIANY SYSTEMOWE

- Przeniesienie gospodarowania wodami z Ministerstwa Infrastruktury do Ministerstwa Klimatu i Środowiska.
- Wprowadzenie jasnego podziału kompetencji pomiędzy organami gospodarującymi wodą. W szczególności: rozdzielenie kompetencji Wód Polskich. Dziś Wody Polskie są sobie sterem, żeglarzem i okrętem: pełnią zarówno rolę regulatora – np. w zakresie ochrony wód – jak i prowadzą inwestycje infrastrukturalne i prace utrzymaniowe. To oznacza, że Wody Polskie są często sędzią we własnej sprawie i realizują sprzeczne interesy ze szkodą dla naszych rzek i wód.
- Poprawa systemu wydawania zgód wodnoprawnych i ich skuteczna kontrola, którą zapoczątkować mogliby również obywatele i organizacje ekologiczne.

Więcej informacji:

→ [Biała księga polskich rzek \(TUTAJ \)](#)

---

ziemia

03a

ziemia

WIĘCEJ PARKÓW NARODOWYCH

Obszary chronione odgrywają kluczową rolę w przeciwdziałaniu utracie różnorodności biologicznej. Ochroną w ramach parków narodowych i rezerwatów trzeba objąć przynajmniej 3% powierzchni kraju, co oznacza, że do końca 2030 r. należy podwoić liczbę parków narodowych (obecnie jest ich 23). Dane naukowe wskazują, że mamy w naszym kraju wiele wyjątkowo wartościowych przyrodniczo miejsc, które spełniają kryteria parku narodowego, a wciąż nie doczekały się tego statusu. Niestety, od 22 lat w Polsce nie powstał żaden park narodowy, mimo że obiekty te zajmują jedynie 1% kraju – znacznie poniżej średniej unijnej, która wynosi 3,6%.

W pierwszej kolejności warto utworzyć parki, których plany są już praktycznie gotowe: Turnicki Park Narodowy (fragment Pogórza Przemyskiego) oraz Park Narodowy Doliny Dolnej Odry. Musimy też powiększyć Białowieski Park Narodowy, aby chronił całą Puszcę, a nie tylko 20% jej powierzchni, jak jest obecnie.

Inne obszary, które powinny być objęte ochroną, to między innymi fragment Krainy Jezior Mazurskich (Mazurski Park Narodowy) i fragment Wyżyny Krakowsko – Częstochowskiej (Jurajski Park Narodowy).

PROPONOWANE ZMIANY SYSTEMOWE

- Zniesienie tzw. weta samorządowego – przepisu, który od 2000 r. daje samorządom możliwość zablokowania stworzenia parku narodowego. Postulujemy zastąpienie obecnie obowiązującej procedury uzgodnienia granic parku przez samorząd procedurą opiniowania, wspomaganą rozbudowanymi konsultacjami społecznymi.
- Zagwarantowanie realnego wsparcia gmin znajdujących się na terenie parku lub otuliny. W szczególności:
  - wypłata subwencji parkowej lub stworzenie programów rozwojowych dopasowanych do lokalnych warunków
  - preferencyjne warunki udzielania pożyczek i dotacji gminom położonym w parku narodowym i otulinie przez instytucje wojewódzkie i krajowe
  - likwidacja ulgi dla parków z tytułu podatku leśnego, co zwiększy wpływy do budżetów gmin parkowych.
- Wsparcie mieszkańców gmin parkowych poprzez:
  - zagwarantowanie im pierwszeństwa przy zakupie drewna pochodzącego z realizacji zadań ochronnych w parku
  - umożliwienie mieszkańcom kontrolowanego pozyskania roślin i grzybów z terenu parków
  - uproszczenie procedury przyznawania odszkodowań w razie szkód spowodowanych przez dzikie zwierzęta
  - wprowadzenie programów wsparcia dla rolników prowadzących gospodarstwa w parku lub otulinie
  - wprowadzenie gwarancji zatrudnienia dla pracowników Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe z terenów objętych nowym parkiem w jego strukturach lub w strukturach LP w innej lokalizacji.
- Utworzenie Funduszu Parków Narodowych, który zapewniłby stabilne finansowanie istniejących parków narodowych. Pieniądze pochodziłyby m.in. z Lasów Państwowych, z opłat za wyłączenie z produkcji gruntów ornych oraz z przychodów Wód Polskich z tytułu opłat za usługi wodne.

Więcej informacji:

→ Raport *Polskie Parki Narodowe* ([TUTAJ](#))

03b

ziemia

REALNA KONTROLA I OCHRONA POLSKICH LASÓW

W Polsce lasy traktowane są jak fabryki drewna, a mają przecież tyle innych, ważniejszych funkcji. Lasy pomagają redukować emisje gazów cieplarnianych, są ostoją bioróżnorodności, magazynem wody, miejscem rekreacji i bezcennym elementem dziedzictwa kulturowego Polski.

Lasy pokrywają 30% powierzchni naszego kraju. Niestety to, co się z nimi dzieje, jest poza kontrolą państwowych instytucji. W latach 2015-2022 Inspekcja Ochrony Środowiska skontrolowała tylko 92 z 429 nadleśnictw w Polsce. Oznacza to, że prawie 80% nadleśnictw nie zostało poddanych żadnej kontroli w ciągu tych siedmiu lat. Co więcej, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, które odpowiada za 92% drewna wprowadzanego na rynek w Polsce, notorycznie odmawia dostępu do informacji o swoich działaniach. Z jednej strony mamy więc niewydolne organy kontroli, z drugiej hermetyczną instytucję zarządzającą większością polskich lasów. Ten dziurawy system musi się zmienić.

PROPONOWANE ZMIANY SYSTEMOWE

- Zapewnienie społeczeństwu dostępu do sądu w odniesieniu do planów urządzenia lasu (tzw. PUL, czyli sporządzany co 10 lat dla każdego nadleśnictwa dokument, zawierający ocenę stanu lasu oraz sposoby prowadzenia gospodarki leśnej). Obecnie mieszkańcy Polski nie mogą zaskarżyć w sądzie zatwierdzonego przez Ministra plan urządzenia lasu. Dzieje się tak ponieważ decyzja Ministra ma status aktu wewnętrznego, a nie decyzji administracyjnej.
- Zapewnienie procedury odwoławczej dla osób, które składają zastrzeżenia do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska na podstawie przepisów Rozporządzenia o drewnie (EUTR).
- Wzmocnienie struktur Inspekcji Ochrony Środowiska oraz dyrekcji ochrony środowiska, a także wzmocnienie współpracy między organami, aby kontrola nad rynkiem drewna w Polsce przestała być iluzoryczna.
- Zapewnienie transparentności finansowania Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe.

Więcej informacji:

→ [Raport Analiza implementacji i stosowania Rozporządzenia EUTR w Polsce \(TUTAJ \)](#)

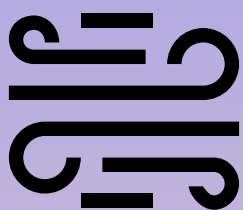

powietrze

SE
SE

04

powietrze

ZDROWE POWIETRZE W CAŁEJ POLSCE NAJPÓŹNIEJ W 2035 R.

Najpóźniej w 2035 r. Polska powinna być krajem wolnym od smogu. Liczba osób, które umierają przedwcześnie w Polsce w związku z zanieczyszczonym powietrzem przekracza 41 tysięcy rocznie (dane Europejskiej Agencji Środowiska z 2020 r.). Walka ze smogiem i jego skutkami kosztuje Polskę 111 mld zł rocznie. Główną przyczyną zanieczyszczenia powietrza w Polsce jest spalanie węgla i drewna w domowych instalacjach grzewczych, ale źródłem szkodliwych substancji, takich jak tlenki azotu i pyły zawieszane jest również transport.

Dlatego pilna jest sprawiedliwa transformacja ciepłownictwa i odejście od spalania paliw stałych. To nie tylko wpłynie na poprawę zdrowia Polek i Polaków, ale też może wzmocnić bezpieczeństwo energetyczne Polski, obniżyć ceny energii i ciepła oraz umożliwić skuteczniejszą walkę z ubóstwem energetycznym.

PROPONOWANE ZMIANY SYSTEMOWE

- Od 2030 r. zakaz stosowania węgla kamiennego oraz innych paliw stałych w ciepłownictwie indywidualnym.
- Zaostrzenie norm jakości paliw stałych (poziom siarki, popiołu i wilgotności), całkowite wycofanie z użycia nazewnictwa wprowadzającego konsumentów w błąd, np. „ekogroszek”, „ekomiał” oraz wprowadzenie i stopniowe zaostrzenie norm dla biomasy.
- Najpóźniej do 2035 r. podwyższenie norm jakości powietrza i dostosowanie ich do wytycznych Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) z 2021 r., w szczególności dla drobnego pyłu zawieszanego (PM2.5) oraz dwutlenku azotu (NO2).
- Zapewnienie obywatelom i organizacjom pozarządowym dostępu do sądu w sprawach dotyczących programów ochrony powietrza (POP), czyli dokumentów określających politykę poprawy w danym województwie. Dzięki temu obywatele zyskaliby realny wpływ na ich kształt.